

חכמתו העמוקה של עזרא הספר שתיקן לפתוח בספר במדבר שבת שלפני חג השבועות

הגדרת יוצאי מצרים כאור לעומת באי הארץ כחושך

והנה מלשון המדרש: "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך, כנגד ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ", משמע שמדמה את יוצאי מצרים לאור ואת באי הארץ לחושך, וספר במדבר מבדיל בין האור ובין החושך, אולם הדבר מפליא עד מאד, איך אפשר להגדיר את יוצאי מצרים בבחינת אור, ואת אלו שזכו להיכנס לארץ חמדה שיש בה עשר קדושות בבחינת חושך.

פתח דברינו יאיר בביאורו הנפלא של ה"פרי צדיק" (פרשת בראשית אות ב, ופרשת במדבר אות ב), והנה תוכן דבריו הקדושים בתוספת ביאור, כי יוצאי מצרים שזכו לשמוע את קול ה' במתן תורה, ולמדו תורה מפי משה אשר זכה ללמוד מפי הגבורה באספקלריא המאירה, ככתוב (שמות לג-יא): "ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו". נמצא שכל הנהגתם היתה בבחינת תורה שבכתב תורה מן השמים.

אולם באי הארץ שלמדו תורה רק מיהושע שקיבל את התורה מפי משה, כמו ששינו במשנה (אבות פ"א מ"א): "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", ומבואר בזוהר הקדוש (ח"ב רעו.) כי מסירה זו היא בבחינת תורה שבעל פה הנמסרת מדור לדור, ולא היה יכול לדבר עם הקב"ה פנים אל פנים כמשה. זאת ועוד מבואר בגמרא (תמורה ט.), כי בימי אבלו של משה תחת הנהגת יהושע נשתכחו ממנו שלוש מאות הלכות, עד שבא עתניאל בן קנז והחזירם בכח הפלפול שהיא תורה שבעל פה.

נמצא כי ההנהגה תחת יהושע היתה בבחינת חושך, שאין הדברים מאירים באספקלריא המאירה כמו שהיה בימי משה, אלא שעל ידי העסק והעמל בתורה שבעל פה מתגלה האור ומתבררים הדברים בביור גמור, ומביא רבי צדוק מקור לכך מהמדרש תנחומא (פרשת נח אות ג):

ה' בשישי בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה."

והנה ראוי לדעת מה שגילו לנו חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר ג-ה), כי חמשה חומשי תורה שכאמור בהם ברא הקב"ה את העולם, מכוונים כנגד ה' פעמים אור שנזכרו ביום הראשון של מעשה בראשית (בראשית א-ג): "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, וירא אלקים את האור כי טוב, ויבדל אלקים בין האור ובין החושך, ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה, ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד."

נשכיל להבין מזה כי כאשר אנו עוסקים בתורה שבכתב, או אפילו תורה שבעל פה שכל כולה פירושים על מה שכתוב בחמשה חומשי תורה, אנו מכניסים בעולם את ה' פעמים אור שברא הקב"ה ביום הראשון לבריאה, ועל ידי זה אנו זוכים ללכת בעולם לאורה של תורה, כמו שכתוב (ויקרא כו-ג): "אם בחוקותי תלכו", וכן כתוב (תהלים קיט-א): "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'". כי בלי אור התורה אנו כמו עיוור הממשש את דרכו באפלה ואינו יכול להגיע למחוז חפצו.

ועתה בא וראה מה שהוסיפו חכמינו ז"ל במדרש (בראשית-ג-ה), לקשר בין הפסוקים שנזכרו בהם ה' פעמים אור לחמשה חומשי תורה:

"אמר רבי סימון, ה' פעמים כתיב כאן אורה כנגד חמשה חומשי תורה, ויאמר אלקים יהי אור - כנגד ספר בראשית שבו נתעסק הקב"ה וברא את עולמו. ויהי אור - כנגד ספר ואלה שמות שבו יצאו ישראל מאפילה לאורה. וירא אלקים את האור כי טוב - כנגד ספר ויקרא שהוא מלא הלכות רבות. ויבדל אלקים בין האור ובין החושך - כנגד ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ. ויקרא אלקים לאור יום - כנגד ספר משנה תורה שהוא מלא הלכות רבות."

בשבת קודש הבא עלינו לטובה שחל לפני חג השבועות, אנו קוראים תמיד בתורה בפרשת במדבר, כמבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן תכח סעיף ד): "ולעולם קורין פרשת במדבר סיני קודם עצרת". המקור לכך הוא מדברי התוספות על מה ששינו בגמרא (מגילה לא:), כי עזרא הסופר תיקן לישראל לקרוא את התוכחות שבפרשת בחוקותי לפני חג השבועות, ואת התוכחות שבפרשת כי תבוא לפני ראש השנה.

ומפרש בגמרא הטעם: "כדי שתכלה השנה וקללותיה", לפני חג עצרת שנידונים בו על פירות האילן, וגם לפני ראש השנה שהוא יום הדין לכל הנבראים. וכתבו על זה התוספות (שם ד"ה קללות) מדוע אם כן אנו מוסיפים לקרוא גם פרשת במדבר לפני חג השבועות, ותייצו בלשון קדשם: "ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת, כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת". כלומר פרשת במדבר משמשת כמחיצה של ברזל, להפסיק בין התוכחות שבפרשת בחוקותי לחג השבועות.

ספר במדבר מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ

חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, לבאר מה שתיקן עזרא הסופר בחכמתו הגדולה, לפתוח בכל שנה את הקריאה בספר במדבר דוקא בשבת שלפני חג השבועות, על פי הידוע ומקור הדבר בגמרא (מגילה טו., נדרים כב., סנהדרין מד. ועוד) כי תורה שבכתב מתחלקת לחמשה ספרים, ונקראים בשם: בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, דברים.

בזוהר הקדוש ברעיא מהימנא (פרשת פנחס רטז:) מבאר בזה מה שדרשו בגמרא (מנחות כט:): על הכתוב (בראשית ב-ד): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - בה' בראם, כי העולם הזה נברא באות ה', הכוונה בזה על חמשה חומשי תורה שבהם ברא הקב"ה את העולם. וזהו שפירש רש"י (בראשית א-לא): "יום השישי. הוסיף

**מדרש: חמשה חומשי תורה מכוונים כנגד ה' פעמים אור
שנזכרו ביום ראשון של מעשה בראשית**

**שם: "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך,
כנגד ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ"**

**רבי צדוק הכהן: יוצאי מצרים נמשלו לאור,
כי זכו ללמוד תורה מפי משה רבינו בבחינת תורה שבכתב**

**באי הארץ נמשלו לחושך, כי למדו תורה מפי יהושע
שקיבל תורה שבעל פה שנמשלה לחושך ממשה**

שבכתב, לעומת תורתם של באי הארץ שהיתה בבחינת תורה שבעל פה, והביאור של הנצי"ב כי יוצאי מצרים זכו להנהגה שלמעלה מדרך הטבע, לעומת באי הארץ שנכנסו תחת הנהגת הטבע.

תורה שבכתב ושבעל פה שורש להנהגות - הניסית והטבעית

רחש לבי דבר טוב לקשר את שני הרעיונות הנשגבים הללו, על פי מה שגילה לנו מאורו של עולם המהר"ל מפראג בספרו "באר הגולה" (באר הראשון), הטעם שנתן לנו הקב"ה את התורה בשתי בחינות - תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כי הן מכוונות כנגד שתי הנהגות שהקב"ה מנהיג בהן את עולמו - הנהגה ניסית והנהגה טבעית. הנהגה ניסית היא כאשר הקב"ה מנהיג את עולמו למעלה מדרך הטבע, והנהגה טבעית היא גם כן בהשגחה נפלאה מאת ה', אלא שהיא מלוכשת במערכת הטבע של הכוכבים והמזלות.

והנה ידוע שהקב"ה ברא את העולם על ידי התורה, כמבואר במדרש (ב"ר א-א): "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה... היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה (בראשית א-א) בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא תורה". פירושו: "בראשית" עם התורה שנקראת ראשית, "ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ומאחר שהקב"ה את העולם על ידי התורה, הרי ברור כי התורה היא שורש לשתי הנהגות - הניסית והטבעית שהקב"ה מנהיג בהן את העולם.

ומבאר המהר"ל כי תורה שבכתב שניתנה על ידי הקב"ה שלא באמצעות התלבשות בחכמי התורה בארץ, היא שורש להנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע שלא על ידי התלבשות במערכת הטבע, אבל תורה שבעל פה המתגלה בעולם, על ידי שהקב"ה משפיע מחכמתו לחכמי התורה המבררים חידושי תורה בכל דור ודור, היא שורש להנהגת הטבע שהקב"ה מנהיג את העולם על ידי התלבשות במערכת הטבע של הכוכבים והמזלות עכדה"ק.

שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ", כי יוצאי מצרים תחת מנהיגותו של משה רבינו, זכו להנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע, החל מהניסים הגדולים של יציאת מצרים, וכלה בירידת המן לחם מן השמים ארבעים השנים שהיו במדבר, והנהגה זו היא בבחינת אור בהיותה למעלה מדרך הטבע.

אך אצל באי הארץ תחת מנהיגותו של יהושע בן נון, השתנה המצב להנהגה של דרך הטבע, החל מכך שבכניסתם של ישראל לארץ ישראל, פסק המן לחם מן השמים וניזונו רק מלחם הארץ, וכלה בדרך שכבשו את הארץ על ידי מלחמות בדרך הטבע, אשר ענין זה כבר התחיל בספר במדבר במלחמות של ישראל שנלחמו ישראל בדרך הטבע עם הכנעני ועם סיחון, והנהגה זו היא בבחינת חושך בהיותה מלוכשת בהנהגה מוסתרת של הטבע, והנה הם חלק מהדברים בלשון קדשו:

"דעיקר זה הספר הוא המחליף ומשנה הליכות עם ה' בחיי העולם, מאז שהגיעו לארץ ישראל מן הדרך שהלכו במדבר, שבמדבר היו מתנהגים במדת תפארת שהלך לימין משה, שהוא לגמרי למעלה מהליכות הטבע, ובארץ ישראל הלכו בדרך הטבע בסתרי השגחת מלכות שמים ברוך הוא.

וזה השינוי התחיל עודם במדבר בשנת הארבעים כמו שביארנו בפרשת חוקת, על פי זה השינוי נעשו מלחמות ישראל עם הכנעני ועם סיחון בדרך הטבע, וגם המטה לא היה עוד ביד משה תמיד, אלא לעת הצורך לפי ההכרח כמו שביארנו שם, ועל זה השינוי המצוין בזה הספר אמרו חכמינו ז"ל בבראשית רבה פרשה ג', ויבדל אלקים בין האור ובין החושך, זה ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים ובין באי הארץ".

נמצינו למדים שני ביאורים על מה שמגדיר המדרש את ספר במדבר: "שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ", הביאור של רבי צדוק כי תורתם של יוצאי מצרים היתה בבחינת תורה

"שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה, שנאמר (שמות לד-טז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית... וזו היא תורה שבעל פה שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול, שהוא משולה לחושך שנאמר (ישעיה ט-א) העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול, שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והיתר בטמא ובטהור, ולעתידי לבא (שופטים ה-לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

"פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה"

בדרך זו מבאר רבי צדוק כמין חומר מה ששינו בגמרא (ב"ב עה): "פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה". והביאור בזה כי משה הוא בבחינת תורה שבכתב שהיא מקור האור כאור השמש, ויהושע הוא בבחינת תורה שבעל פה שמקבלת את אורה מתורה שבכתב, כאור הלבנה שאין לה אור מעצמה כי אם ממה שמקבלת מאור השמש.

ומוסיף רבי צדוק להביא עוד הוכחות כי התורה שבעל פה היא בבחינת חושך, ממה שמצינו במדרש תנחומא (פרשת כי תשא אות לו) על הפסוק (שמות לד-כח): "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, מנין היה יודע משה אימתי יום, אלא כשהקב"ה היה מלמדו תורה בכתב היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד היה יודע שהוא לילה". הרי שלמד הקב"ה עם משה תורה שבעל פה בלילה בזמן שליטת החושך.

וכן מוכח ממה שדרשו בגמרא (סנהדרין כד.) על הכתוב (איכה ג-1): "במחשכים הושיבנו כמותי עולם, אמר רבי ירמיה זה תלמודה של בבל". והטעם לכך כי העסק בתורה שבעל פה היא בבחינת הליכה בחשכות הלילה כדי לגלות את האור שבה.

הנה כי כן זהו ביאור המדרש: "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך, כנגד ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ", כי יוצאי מצרים שלמדו תורה מפי משה, הם בבחינת "אור" של תורה שבכתב שכל קוץ ותג בהם רק מן השמים, אולם באי הארץ שלמדו תורה אצל יהושע הרי הם בבחינת "חושך", שצריך להאיר על ידי העמל בתורה שבעל פה.

ביאור הנצי"ב בכוזנת המדרש

עתה הבה נתבונן בביאורו של הגאון הגדול הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל ב"העמק דבר" (פתיחה לספר במדבר), שמבאר כוזנת המדרש: "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך, כנגד ספר במדבר

מדה מתקשר הקב"ה עם נשמות ישראל להשיע להם כל טוב, הרי זה "יחוד קוב"ה ושכינתיה" במלוא מובן המילה, כי הקב"ה מתייחד ומתקשר עם השכינה שורש נשמות ישראל.

הנה כי כן מטעם זה לפני קיום כל מצוה, שבה אנו ממלאים את רצון ה' ומתקשרים אתו יתברך במחשבה דיבור ומעשה, אנו אומרים: "לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו", כדי לגלות דעת שכוונתנו לגרום בכך יחוד בין הקב"ה והשכינה שורש נשמות ישראל השוכנת בתוך ישראל, והנה הדברים בלשון קדש:

"לכן יתכוין ליחוד ולדבקה בו יתברך, מקור נפשו האלקית ומקור נפשות כל ישראל... ויחוד זה הוא על ידי המשכת אור אין סוף ברוך הוא למטה על ידי עסק התורה והמצוות שהוא מלוכב בהן, ויתכוין להמשיך אורו יתברך על מקור נפשו ונפשות כל ישראל לייחדן... וזהו פירוש לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל".

השמים נבראו בתורה שבכתב והארץ בתורה שעל פה

בדרך זו נמשיך במסע לבאר המשך הנוסח: "לייחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל", על פי מה שכתב ב"תשואת חן" להרה"ק רבי גדליהו מליניץ זי"ע (פרשת בא ד"ה ועברתי), כי יחוד קוב"ה ושכינתיה הוא על ידי שמקשרים תורה שבכתב עם תורה שבעל פה. וכן כתב ב"חומת אריאל" (פרשת נח ד"ה הנה כלל גדול): "הנה כלל גדול בתורה דליכא מיילי דלא רמיזי באורייתא, ולכן מצוה עלינו כאשר חכמים יגידו איזה דבר לחפש ולמצוא לו רמז בתורה שבכתב, ועל ידי זה נעשה יחוד תורה שבעל פה ותורה שבכתב שהוא יחוד קוב"ה ושכינתיה".

והביאור בזה כי תורה שבכתב ניתנה אות באות מהקב"ה נותן התורה, עליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע אפילו כקוצו של י', ואילו תורה שבעל פה נתגלה על ידי חכמי התורה בארץ, על ידי שהשרה הקב"ה עליהם את שכינתו לחונן אותם בחכמה בינה ודעת, נמצא כי על ידי שמקשרים תורה שבכתב שהיא בבחינת קוב"ה, עם תורה שבעל פה שהיא בבחינת שכינה השורה על חכמי התורה, הרי זה בבחינת: "יחוד קוב"ה ושכינתיה".

לפי זה נשכיל להבין מה שכתב ב"אגרא דכלה" (פרשת בראשית ד"ה עוד) לבאר בדרך רמז הטעם שפתח הקב"ה את התורה באות ב' (בראשית א-א): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". וזה לשון קדשו: "התחלת התורה הקדושה באות ב' מספרה שתיים, להורות שתי תורות יש בכתב ובעל פה. והנה נרמז בראשית ב' ראשית, היינו התורה שנקראת (משלי ח-כב) ראשית דרכו, הוא ב'

העמק דבר: יוצאי מצרים נמשלו לאור, כי תחת מנהיגותו של משה זכו להנהגה שלמעלה מדרך הטבע

באי הארץ נמשלו לחושך, כי תחת מנהיגותו של יהושע בארץ ישראל היתה ההנהגה תחת מערכת הטבע

מהר"ל: תורה שבכתב שורש להנהגה שלמעלה מדרך הטבע, תורה שבעל פה היא שורש להנהגה בדרך הטבע

ביאור הנוסח בדרך השוה לכל נפש:

"לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה... לייחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים"

לבאי הארץ, דוקא בשני הספרים האחרונים של חמשה חומשי תורה - ספר במדבר וספר דברים, בהקדם לבאר בדרך עבודה השוה לכל נפש, הנוסח ב"לשם יחוד" שאומרים לפני קיום המצוה: "לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו [ביראה ובאהבה], לייחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל".

והנה הביאור ענין "יחוד קוב"ה ושכינתיה", אנו למדים ממשנתו הטהורה של בעל התניא ב"ליקוטי אמרים" (פרק מא), שהכוונה בזה על היחוד שבין הקב"ה לכנסת ישראל, כי "קודשא בריך הוא" הוא הקב"ה ה' אלקי ישראל אחד יחיד ומיוחד, שברא את השמים ואת הארץ וכל ברואי מעלה ומטה, והוא מקור החיות שמשפיע חיות וקיום לכל הנבראים, כמו שכתוב (נחמיה ט-ו): "ואתה מחיה את כולם".

אך ביאור התואר "שכינה" הוא מלשון "שוכן", על שם שהקב"ה משרה את שכינתו בתחתונים, על ידי שמצמצם את אורו הבהיר שאין לו סוף, כדי שאנו קרוצי חומר בשר ודם נוכל לסבול את אורו המצומצם השוכן בתחתונים, כמו שכתוב (שמות כט-מ): "ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלקים".

והנה הקב"ה משרה את שכינתו תחתונים בכלל ובפרט, בכלל על ידי אור ה' שנצמצם וירד בתחתונים כדי להחיות ולקיים את כל הבריאה, ובפרט על ידי שנפח הקב"ה כביכול מתוכו את נשמות ישראל בתוך גוף האדם, כמו שכתוב (בראשית ב-ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים". נמצא שבכל אחד מישראל שוכן חלק אלוק ממעל שהיא הנשמה, וכללות נשמות ישראל ביחד נקראים בשם "שכינה", שהוא אור ה' שהאציל הקב"ה כדי להשכין את שכינתו בישראל.

ומזה נשכיל להבין כי כאשר הנשמות של ישראל למטה, מתקשרות עם הקב"ה על ידי שעוסקים בתורה ובמצוות, ועל ידי זה מדה כנגד

הנה כי כן הרווחנו להבין איך שני הרעיונות של רבי צדוק והנצי"ב משתלבים להפליא והיו לאחדים, שהרי לפי רבי צדוק ההבדל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ הוא, שיוצאי מצרים השגת תורתם בבחינת תורה שבכתב, ובאי הארץ השגת תורתם היא בבחינת תורה שבעל פה, לכן מטעם זה כדברי הנצי"ב זכו יוצאי מצרים להנהגה שלמעלה מדרך הטבע ששורשה מתורה שבכתב, ובאי הארץ זכו להנהגה שבתוך הטבע ששורשה מתורה שבעל פה.

יומתק להבין בזה מאמר הגמרא (גיטין ס:): "לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר (שמות לד-כז) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל". כי מה שנתן הקב"ה את התורה לישראל ולא למלאכים הוא, משום שהמלאכים נמצאים בעולם שהוא למעלה מדרך הטבע, שיש שם גילוי אור ה' בלי הסתר, לכן אין זה רבותא כל כך שעובדים את ה', אך ישראל שעובדים את ה' גם תחת מעטה ההסתר של הנהגת הטבע ששורשה מתורה שבעל פה, בזכות עבודה זו כרת הקב"ה עמהם ברית.

מעתה יאירו עינינו להבין מעט מחכמתו של עזרא הסופר, שתיקן לישראל לפתוח בכל שנה הקריאה בספר במדבר בשבת שלפני חג השבועות זמן מתן תורתנו, כי מאחר שעיקר מעלתם של ישראל היא, שבנוסף על תורה שבכתב קיבלו גם תורה שבעל פה, שבזכותה כרת הקב"ה עמהם ברית, לכן ראוי לפתוח לפני מתן תורה בספר במדבר, שהבדיל בו הקב"ה בין יוצאי מצרים שהם בבחינת תורה שבכתב, לאלו שזכו להיות מבאי הארץ שהם בבחינת תורה שבעל פה, כדי לגלות בכך החשיבות של תורה שבעל פה, ובכך השלמנו את חלק המחשבה של המאמר.

ביאור התחלקות ספרי במדבר ודברים לבאי הארץ

בדרך זו במסילה נעלה לאוהבי תורת הרמז, לבאר מה שבחר הקב"ה להבדיל בין יוצאי מצרים

אשר ברא אלקים, את השמים, היינו שבכתב, ואת הארץ, היינו שבעל פה."

וכבר כתב כן מאורו של עולם הגר"א מווילנא זי"ע ב"אדרת אליהו" פרשת האזינו לפרש הפסוק (דברים לב-א): "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, והזכיר דיבור אצל שמים, כי כוונתו במילת שמים על תורה שבכתב כידוע, ובה בחינת קול ודיבור, אבל הארץ רומז על תורה שבעל פה, לכן אמר אמרי פי".

וכן כתב ב"פרי צדיק" להגה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (פרשת במדבר אות ו): "והנה בחינת שמים וארץ ירמוז על בחינת תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כדאיתא במדרש (ב"ר טו-ג) מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה". ולפי האמור הכוונה בזה, כי תורה שבכתב ניתנה מן השמים על ידי הקב"ה בעצמו, אבל תורה שבעל פה ניתנה על ידי התלבושות בחכמי התורה בארץ.

נפלא לצרף בזה מה שהוסיף ה"שפת אמת" (פרשת בראשית שנת תרס"ד), כי השמים נבראו על ידי תורה שבכתב, והארץ נבראה על ידי תורה שבעל פה, ובלשון קדשו: "במדרש (ב"ר א-א) ואהיה אצלו אמון, בתורה ברא הקב"ה את העולם. והנה כתיב בראשית - ב' ראשית, רמוז לתורה שבכתב ושבעל פה שניהם נקראו ראשית, ובתורה שבכתב נברא השמים, והארץ בחינת תורה שבעל פה".

י"ה תורה שבכתב - ו"ה תורה שבעל פה

מעתה אמינא מילתא חדתא בדחילו ורחימו, כי על פי המבואר בתיקוני זוהר (הקדמה ט): שהשם הוי"ה יוצא מראשי תיבות הפסוק (תהלים צו-יא): "ישמחו השמים ותגל הארץ", נמצינו למדים לפי זה יסוד גדול, כי ב' אותיות ו"ה - ישמחו השמים, הן רמז על תורה שבכתב שבה נבראו השמים, ואילו ב' אותיות ו"ה - ותגל הארץ, הן רמז על תורה שבעל פה שבה נבראה הארץ.

וכאשר חיפשתי מקור לכך מצאתי שהדבר מפורש ב"סמיכת חכמים" (דפוס אהבת שלום הקדמה דף נט): בלשון קדשו: "כי ו"ה אותיות אחרונות שבשם הם תורה שבעל פה, וחצי השם י"ה הוא סוד תורה שבכתב". ולא ביאר למה חצי השם י"ה היא תורה שבכתב, אך לפי דברינו מובן כי היא בחינת ישמחו השמים - תורה שבכתב הנקראת שמים.

יש להוסיף תבלין כי שם י"ה רומז על תורה שבכתב, שהיא כלולה מעשרת הדברות ששמענו ישראל בהר סיני שהיא כמספר אות י', וכלולה מחמשה חומשי תורה כמספר אות ה', ושניהם

יחד הן ב' אותיות י"ה - ישמחו השמים - תורה שבכתב. ואילו ב' אותיות ו"ה הן תורה שבעל פה, הכלולה ממששה סדרים כמספר אות ו', וכל כולה מבארת הדברים הסתומים בתורה שבכתב הכלולה מחמשה חומשי תורה כמספר אות ה', לכן צירוף ב' אותיות ו"ה - ותגל הארץ הן רמז על תורה שבעל פה.

ונראה להביא עוד סימוכין לכך מתורתו של המאור הגדול בעל "מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן קסג), שמגלה לנו חידוש גדול כי אור השמש הוא חצי השם י"ה, ואילו אור הלבנה הוא חצי השני ו"ה, והביא רמז נפלא על כך בפסוק (ישעיה ל-ו): "והיה אור הלבנה כאור החמה" - והי"ה הוא אותיות ו"ה - אור הלבנה, ואותיות י"ה - אור השמש עכדה"ק.

והנה כבר הבאנו בשם המדרש: "כשהקב"ה היה מלמדו תורה בכתב היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד היה יודע שהוא לילה". ולפי האמור הרי זה מתאים להפליא עם דברי ה"מגלה עמוקות", כי תורה שבכתב שהיא אותיות י"ה בבחינת ישמחו השמים, לימד הקב"ה למשה ביום ששולט בו אור השמש י"ה, ואילו תורה שבעל פה שהיא אותיות ו"ה בבחינת ותגל הארץ, לימד הקב"ה בלילה ששולט בו אור הלבנה ו"ה.

"לחבר יום ולילה בתורה או בתפלה"

יומתק לבאר בזה מה שכתב ה"מגן אברהם" (או"ח סימן א ס"ק א): "בשל"ה כתב סוד לחבר יום ולילה בתורה או בתפלה הן בבוקר והן בערב". ומקור הדבר בשל"ה הקדוש (מסכת חולין פרק דרך חיים תוכחת מוסר (אות טו ד"ה סדר הלילה):

"ויזהר כל אדם שיקשור הכנסת הלילה עם שקיעת החמה בלימוד התורה, וכן כתב הזוהר בענין אשמורת הבוקר, שיקשר לילה היוצא וגם יום הנכנס בתורה, וטעם אחד לשניהם בשוה, כי ראוי ונכון לקשר ולייחד מדת יום במדת לילה ומדת לילה ביום, וזהו סוד (בראשית א-ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד".

ולפי דברי ה"מגלה עמוקות" יש לומר הביאור בזה, כי מאחר שאור השמש הוא י"ה ואור הלבנה בלילה הוא ו"ה, לכן דבר בעתו מה טוב לחבר את היום והלילה בתורה או בתפלה, כי על ידי זה מחברים ב' אותיות י"ה של אור השמש עם ב' אותיות ו"ה של אור הלבנה, להשלים בכך את כל ד' אותיות השם הוי"ה.

מעתה נבוא לבאר הנוסח לפני קיום מצוה: "לייחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל", כי בכל מצוה יש שני חלקים, חלק אחד קיום המצוה כפי שהיא כתובה בתורה שבכתב,

וחלק אחד כפי שפירשו אותה חכמי התורה בתורה שבעל פה בכל פרטיה ודקדוקיה, ואין לך מצוה בתורה שבכתב שאין לה פירוש מפורט בתורה שבעל פה.

הנה כי כן מטעם זה לפני קיום מצוה אנו מגלים דעת, שאנו מקיימים את המצוה כפי שנצטוונו בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, כדי "לייחד שם י"ה" ראשי תיבות ישמחו השמים שהיא תורה שבכתב, "בו"ה" ראשי תיבות ותגל הארץ שהיא תורה שבעל פה, "ביחודא שלים בשם כל ישראל", שקיבלו בהר סיני תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

יש לרמז ענין זה במקרא שכתוב במתן תורה (שמות יט-כ): "וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר". כי בהר סיני נתן הקב"ה לישראל את שני חלקי התורה - תורה שבכתב ותורה שבעל פה, שהם בבחינת יחוד שם י"ה בו"ה, ועל כך נאמר: "וירד הוי"ה על הר סיני" - ד' אותיות השם ירדו ונתגלו על הר סיני בהתחברות של תורה שבכתב ושבעל פה שניתנו לישראל.

ה' ספרים כנגד ד' אותיות הוי"ה עם הקוצו של י'

בדרך המלך נלך לבאר לפי זה מה עמק מחשבות השי"ת, שבחר להבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ דוקא בספר הרביעי ספר במדבר, על פי המבואר ב"טעמי המצות" לרבינו האריז"ל (פרשת האזינו) במצות כתיבת ספר תורה, שצריך לכוון בעת הכתיבה כי חמשה חומשי תורה הם כנגד השם הוי"ה, ספר בראשית הוא כנגד קוצו של י', ספר שמות הוא כנגד אות י', ספר ויקרא הוא כנגד ה' ראשונה, ספר במדבר הוא כנגד אות ו', ספר דברים הוא כנגד אות ה' אחרונה.

נמצא לפי זה כי שני הספרים - ספר שמות וספר ויקרא, העוסקים ביוצאי מצרים שהם בבחינת תורה שבכתב, מכוונים כנגד ב' אותיות י"ה נוטריקון ישמחו השמים, שהן רמז על תורה שבכתב שניתנה מן השמים, ואילו שני הספרים - ספר במדבר וספר דברים, העוסקים בבאי הארץ שהם בבחינת תורה שבעל פה, מכוונים כנגד ב' אותיות ו"ה נוטריקון ותגל הארץ, שהן רמז על תורה שבעל פה שנתגלתה על ידי חכמי התורה בארץ.

הנה כי כן מטעם זה בחר הקב"ה להבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ, דוקא החל מספר במדבר וכלה בספר דברים, שהם מכוונים כנגד ב' אותיות ו"ה - ותגל הארץ, כי ב' אותיות אלו הן כנגד תורה שבעל פה שניתנה בעיקר לבאי הארץ, תחת הנהגתו של יהושע שהיה הראשון ממקבלי תורה שבעל פה מפי משה רבינו.